

donà nom a tantes afeccions cutànies (cf. Ilisteta en DCEC s. v. *sabañón*, DCEC iv, 101a, al. *wurm* 'panadís', etc.).

No sols el professor de medicina montpellerenc Guiu de Cauliac, dona encara en el S. xv per equivalents «*ciurons* o *brians*» (Coll. vi, i, 3), sinó que el sentit de cuc és inequívoc en altres escriptors, com el mateix Llull en un altre passatge (*Contempl.*, *AlcM*, s. v. *briant*); entre ells, dos del S. xiii, que són el més antic català i més antic occità on s'ha registrat el mot: «-- punyar / --- fayts! acaba: / c'un *briant* trobaria / al sòll!, ab bé cercar», Guillem de Cervera, 172c.² «engendro *brians*, provocans pruzor ['pruítja, picor'] --- alcús só en béstias, cum *brians*», *Elucidari* (Rayn. ii, 258b).

Avui l'occità *brian* segueix viu en el Midi, i si no m'enganyo, tant en parlars provençals com llenguadocians;³ arribem fins a la costa immediata a Bordeus amb «*brian* m. petite affection herpétique» del País de Buch.⁴ La variant *brizán* «dartere», ja indicada com a pròpia del Roergue per Vayssier i Mistral, la confirma E. Schüle amb el seu treball sobre el parlar de Camarès (Aveyron), *VRom.* ii, 261.⁵

Que el nostre mot té un origen i una parentela cèltics ja s'havia dit en el segle passat, i fins Mistral hi havia relacionat el mot celto-llatí; des de la nota de Jud, *Rom.* xlvi, 1920, 475-6 (cf. A. Thomas, *Journ. des Sav.*, 1920, 20) ha quedat generalment acceptat (*REW*, 1924a; *FEW*, i. c.) que es tracta del mot cèltic que el llatí de Bordeus Marcellus Empiricus (S. v) explica com «vermiculos [cuquets] vel *brigantes*». Els celtistes han refusat aquesta explicació, o almenys han confirmat el caràcter cèltic del mot de Marcellus, començant per Pedersen, *VglGrKSpr.* i, 540, i *Litteris* vii, 22-23.⁶ Restaven, però, una sèrie de detalls de forma no ben esclarits.

Massa segur d'un d'ells, el que sembla més obvi, es mostra, de molt, l'etimòleg de l'*AlcM*: «el singular *brià* és una 'reconstrucció' feta damunt el plural *briants* pronunciat *brians* i interpretat com a plural de nom en -à». Massa fàcil aqueixa mena d'història dels mots. ¿On s'és vist (ni en els ambients més incorrectes) que *espant* es torni **espà* o *corrent* > **corré* o fins *quant* > **guà*? Es comprèn la confusió: el cas de *blan* > *bla*, *rodon* > *rodó*, *glan* GLANDEM > *gla* > *gla* o *aglà* no és lluny d'això (o amb -NN, com en la forma incorrecta i antitradicional *Marià* per *Marian* —extret de *Marianna*— que alguns han posat de moda en l'última generació), però és clar que -nt és diferent, car ací la -t sonava pertot fins a l'Edat Moderna, i hi sona encara pertot a les Illes i al País Valencià.⁷

En un cas com aquest no pensem en ultracorrecions ni «reconstruccions» [!]. Hem d'estar segurs que una variant en -ANDE o -ANNO va existir des de molt antic, almenys com a variant de l'altra. ¿Què compon envist el testimoni de dues llengües i de força dialectes un hapax d'un metge llatí de la baixa època? És aquest el que podia ser errat, o aquí, on podia haver-hi la «reconstrucció» o ultracorreció (*brigantes*

'muntanyencs' i *brigantinos* 'rei, reietó' eren mots cèltic més coneguts i ells pogueren actuar com a inductors).

Tenint en compte el caràcter general (o predominant almenys) de les grafies singulars *brian* o *briant*, és probable, de tota manera, que l'ètimon no terminés en -ANO amb -N senzilla; podria ser -ANDE encara més que -ANN'. I en realitat no cal negar que *brigantes* 'cucs', la forma transmesa per l'hapax d'Empiricus, vagi existir junt amb l'altra i ser una herència correcta. Justament una alternància -NN' ~ -ND' ~ -NT' no és rara en les romanalles gèl·liques. El nostre GRAIXANDO 'capgròs' no correspon al CRAXANTOS transmès per fonts antigues, sinó a una forma amb -ND- o -NDO-LO- (o -NTOLO-?); hi ha CARPENTUM junt amb -NNO- i -NDO-; AREPENNIS, -ENDIS i -ENTIS (fr. *arpent*, *arpenter*, al costat del port. i leon. *alpendre*, veg. DCEC), hi ha TROUGANNOS o -ANDOS al costat de TRUGANTEM (fr. *truban*, cast. *TRUHAN*).

En efecte, el problema del nostre celtisme, encara que sigui clar semànticament, s'ofereix ple de complicacions a causa del gran nombre de variants formals i fonètiques del mot, tant en cèltic com en romànic. En romànic tenim altres formes ben conspícues, les gascones, que suposen bases evidentment diverses.

El poeta gascò d'Armanhac, Pei de Garròs, escriví ja l'any 1567, en la seva ègloga quarta: «plen de *breguent* e d'aygarola / deu monde son ['jo sóc'] la parriöla», «le rebut, le mépris» (v. 135);⁸ l'especialista i savi filòleg gascò J. Ducamin va explicar que allí avui encara significa «darteres» (herpes) i més pròpiament 'eritemes': «rougeurs accompagnées de démangeaison, qui grandissent peu à peu et paraissent se déplacer sous la peau» (*RForsch.* xxiii, 299, 296, 306-7); Palay afegeix que allí mateix *lou breguén dou cambalhoú* és «le ver du jambon»; Guilhem d'Astròs (que vivia un poc més al Nord, a la Lomanha) escrivia també «que soun dounc lous auts, pastoü, / que *breguentots* auprès de jou!»; «petits boutons, éleveures de la peau, chose de rien, petit résidu» (*TdF*, Palay), hi ha encara *braguén* «petite plaie d'un caractère dartereux» en un vell proverbi ètnic bearnès (ja recollit per Lespy, Palay i *TdF*) i *bresénc* «taon, mouche» en el Gers, mateix i a Bigorra (Palay).

Aquest seguit de formes en *é* semblaria postular una variant *BRIKENDE (o -ENTE) al costat de BRIGANTE, i potser ens podria explicar el *brizan* que tant ens ha intrigat en el Roergue (suposant que aquest resulti d'un compromís entre aquells dos). I una forma així, segons *AlcM*, també es troba en català, a Pallars i Ribagorça: *briens* (a Esterri i Bonansa) segons *AlcM*. En tot cas aquest conjunt de formes gascones i pirinènques tan esteses i antigues, ens mostra que ja en el cèltic local hi hagué d'haver una vella variant en -ENNE (o -ENDE o -ENTE?) al costat de la forma en -ANTE d'Empiricus i del cat.-llgd. ¿Forma sufixal diferent? O ¿resultat divergent de la N indoeuropea en diferents dialectes cèltics? Car és sabut que la N vocàlica donava EN en el cèltic goidèlic però AN en el britònic, i que els dialectes del cèltic continental anaven